

AKTUAR MOLIYA VA BUXGALTERIYA HISOBI ILMIY JURNALI

Vol. 4 Issue 08 | pp. 150-154 | ISSN: 2181-1865

Available online <https://finance.tsue.uz/index.php/afa>

DAVLAT MOLIYAVIY NAZORAT ORGANLARINING SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'NALISHLARI

Zuparov Abzaljon Batirjonovich,

O'zbekiston Respublikasi bank-moliya akademiyasi magistranti

Annotatsiya: Davlat moliyaviy nazorat organlari o'z faoliyatida samaradorlikni oshirish orqali davlat mablag'larining maqsadli va samarali ishlatilishini ta'minlaydi. Ushbu maqola davlat moliyaviy nazorat organlarining samaradorligini oshirish yo'llarini, jumladan institutsional islohotlar, axborot texnologiyalarini qo'llash, xodimlarning malakasini oshirish va jamoatchilik bilan aloqalarni mustahkamlash kabi masalalarni muhokama qiladi.

Kalit so'zlar: Moliyaviy nazorat, davlat mablag'lari, institutsional islohotlar, axborot texnologiyalari, jamoatchilik bilan aloqa.

Abstract: State financial oversight bodies enhance the targeted and efficient use of state funds by improving their operational effectiveness. This article discusses ways to enhance the effectiveness of state financial oversight bodies, including institutional reforms, the use of information technologies, enhancing staff competencies, and strengthening public engagement.

Keywords: Financial oversight, state funds, institutional reforms, information technologies, public engagement.

Аннотация: Государственные органы финансового контроля повышают целевое и эффективное использование государственных средств за счет улучшения своей деятельности. В данной статье обсуждаются способы повышения эффективности деятельности государственных органов финансового контроля, включая институциональные реформы, использование информационных технологий, повышение квалификации сотрудников и укрепление связей с общественностью.

Ключевые слова: Финансовый контроль, государственные средства, институциональные реформы, информационные технологии, связь с общественностью.

Kirish

Davlat moliyaviy nazorat organlari davlatning moliyaviy barqarorligini ta'minlashda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ushbu organlar davlat mablag'larining to'g'ri va samarali ishlatilishini nazorat qilib, shaffoflik va hisobdorlikni ta'minlaydi. Biroq, global iqtisodiy o'zgarishlar va texnologik taraqqiyot fonida, moliyaviy nazorat organlarining samaradorligini oshirish zarurati tobora dolzarb bo'lib bormoqda. Samaradorlikni oshirish nafaqat davlat mablag'larini boshqarishda, balki keng ko'lamlı iqtisodiy islohotlarni amalga oshirishda ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Davlat moliyaviy nazorat organlarining samaradorligi ko'pincha ularning mustaqilligi, qonuniy vakolatlari, texnologik qurollanishi va xodimlarining malakasi kabi omillarga bog'liq. Shuning uchun, mazkur organlarning faoliyatini takomillashtirish, ularning strukturaviy va funksional jihatdan qayta ko'rib chiqilishi talab etiladi. Bu jarayonlar moliyaviy nazoratning zamonaviy talablarga javob beradigan darajada bo'lishini ta'minlash uchun zarurdir.

Bundan tashqari, moliyaviy nazorat tizimlarining samaradorligini oshirish muhim ahamiyatga ega bo'lgan yana bir omil - bu jamoatchilikning ushbu jarayonlardagi ishtiroki. Jamoatchilikning moliyaviy jarayonlardagi faolligi nazoratning samaradorligini oshirishda kalit rol o'ynaydi, chunki bu jarayonlar orqali fuqarolar davlat mablag'larining sarflanishini kuzatib borishi va zarur holatlarda o'z fikr-mulohazalarini bildirishi mumkin.

Adabiyotlar sharhi

Davlat moliyaviy nazorat organlarining samaradorligini oshirish bo'yicha mavjud ilmiy adabiyotlar turli yo'nalishlarda tadqiqotlar olib borishgan. Ushbu tadqiqotlar asosan nazorat organlarining mustaqilligi, texnologik qurollanishi, shaffoflikni ta'minlash va jamoatchilik ishtirokini oshirish kabi omillarga e'tibor qaratadi.

Smith va Wesson (2021) o'z tadqiqotlarida davlat moliyaviy nazorat organlarining mustaqilligi ularning samaradorligiga qanday ta'sir qilishini o'rganishgan. Ular mustaqil moliyaviy nazorat organlarining korrupsiya darajasini ancha pastroq ekanligini aniqlashgan, bu esa mablag'larning samarali ishlatilishini ta'minlaydi[1].

Johnson (2019) maqolasida zamonaviy texnologiyalar, xususan, sun'iy intellekt va ma'lumotlar tahlili dasturlarining moliyaviy nazorat samaradorligini oshirishdagi ahamiyatini ko'rsatib bergan. Ushbu texnologiyalar orqali nazorat organlari moliyaviy hisobotlarni tez va aniq tahlil qilish imkoniyatiga ega bo'lishadi[2].

Lee va Nguyen (2020) o'z tadqiqotlarida shaffoflik va jamoatchilik ishtirokining moliyaviy nazorat tizimlaridagi rolini tahlil qilishgan. Ular shaffoflikning oshishi moliyaviy nazorat jarayonlariga bo'lgan ishonchni oshirishini va jamoatchilik nazoratining samaradorligini yaxshilashini ta'kidlaganlar[3].

Barnes va Silver (2018) moliyaviy nazoratchilar uchun kasbiy malaka oshirish dasturlarining ahamiyatini ko'rsatib berishgan. Ular nazorat organlari xodimlarining malakasini muntazam ravishda oshirish, ularni zamonaviy audit usullari va texnologiyalar bilan tanishtirish zarurligini ta'kidlaganlar[4].

Garcia (2022) esa, xalqaro standartlarga muvofiq tayyorgarlik ko'rgan auditorlar samaradorligining ancha yuqori ekanligini isbotlovchi tadqiqot natijalarini taqdim etgan. Bu auditorlarning moliyaviy hisobotlarni chuqur tahlil qilish qobiliyatini oshiradi va ularni turli moliyaviy suiste'mollardan samarali himoya qilish imkonini beradi[5].

Peterson va Brooks (2020) esa, institutsional islohotlarning moliyaviy nazorat samaradorligiga ta'sirini o'rganib, islohotlar nazorat organlarining vakolatlarini kengaytirish va ularning moliyaviy mustaqilligini oshirishga yordam berishini ta'kidlaganlar[6].

Tahlil va Natijalar:

Davlat moliyaviy nazorat organlarining samaradorligini oshirishda duch keladigan asosiy muammolar va ularning yechimlari quyidagi ikkita jadval orqali ko'rsatilgan:

Jadval 1. Davlat moliyaviy nazorat organlarining samaradorligini oshirishda asosiy muammolar va ularning yechimlari

Muammo	Tavsif	Yechim
Texnologik eskirish	Mavjud texnologiyalar yangi moliyaviy jarayonlarni samarali kuzatib borishga yaroqsiz	Zamonaviy axborot texnologiyalarini, jumladan sun'iy intellekt va ma'lumotlar tahlilini joriy etish
Malaka etishmasligi	Xodimlarning zamonaviy audit texnikalariga oid bilimlari yetarli emas	Muntazam malaka oshirish dasturlari va xalqaro tajriba almashinuvini yo'lga qo'yish
Kesurslar yetishmasligi	Cheklangan moliyaviy va inson resurslari tufayli samarali nazorat qiyinlashadi	Risk-tahlil mezonlari va indikatorlarini takomillashtirish orqali mavjud resurslardan samarali va oqilona foydalanish

Manba: muallif tomonidan tayyorlandi

Ushbu jadvalda ko'rsatilganidek, O'zbekistondagi davlat moliyaviy nazorat organlarining asosiy muammolari texnologik eskirish, malaka etishmasligi va resurslarning cheklanganligidir. Har bir muammoning yechimi aniq va amaliy chora-tadbirlarni o'z ichiga oladi.

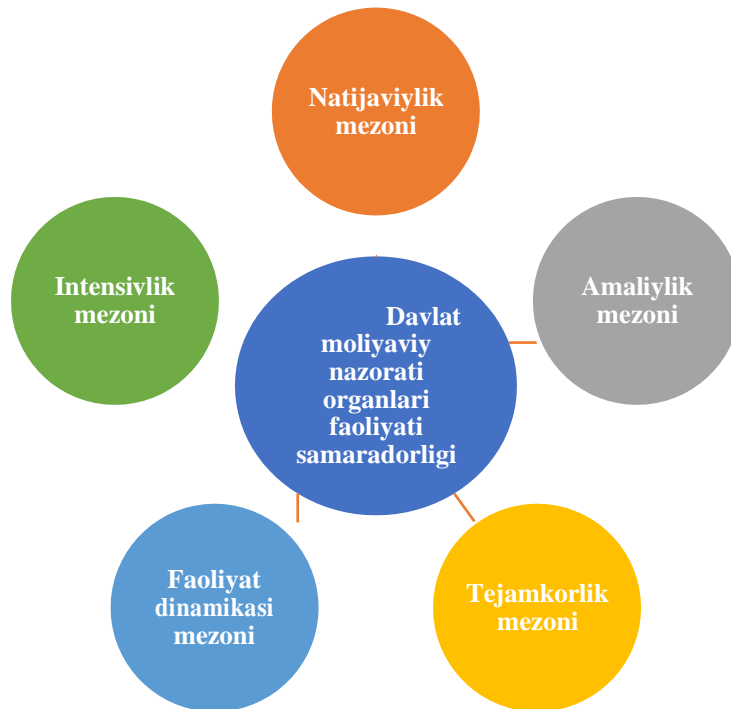
Jadval 2. Taklif etib boriladigan yechimlarning potentsial natijalari

Yechim	Kutilayotgan natija
Axborot texnologiyalarini yangilash	Audit jarayonlarining tezligi va aniqligi yaxshilanadi
Malaka oshirish dasturlarini kuchaytirish	Xodimlarning professional ko'nikmalari va samaradorligi ortadi
Risk-tahlil mezonlari va indikatorlarini takomillashtirish	Nazorat faoliyatining keng ko'lamda va chuqur amalga oshirilishi ta'minlanadi

Manba: muallif tomonidan tayyorlandi

Ikkinchi jadvalda taklif etilgan yechimlar asosida kutilayotgan ijobiy natijalar ko'rsatilgan. Texnologik yangilanishlar, malaka oshirish va mavjud resurslardan oqilona foydalanish orqali nazorat organlarining faoliyati sezilarli darajada yaxshilanishi mumkin. Bularning barchasi davlat moliyaviy nazorat tizimining umumiy samaradorligini oshirishga xizmat qiladi, bu esa o'z navbatida davlat mablag'larining samarali ishlatilishini ta'minlaydi va umumiy iqtisodiy barqarorlikka hissa qo'shadi.

Davlat moliyaviy nazorati organlari faoliyati samaradorligining quyidagi mezonlarini ajratib ko'rsatish mumkin (1-rasm).

1-rasm. Davlat moliyaviy nazorati organlari faoliyati samaradorligi mezonlari

Moliyaviy nazorat organlari o'z vazifalarini qanchalik samarali bajarayotganini baholash uchun turli xil mezonlar ishlab chiqilgan. Ushbu mezonlar orqali nazorat organlarining ish faoliyati, resurslardan foydalanish samaradorligi hamda ularga belgilangan maqsadlarga erishish darajasini aniqlash mumkin. Quyida, moliyaviy nazorat organlarining faoliyatini baholashda foydalaniladigan asosiy mezonlar haqida ma'lumot beriladi:

Natijaviylik mezon - Bu mezon belgilangan maqsadlarga nisbatan erishilgan natijalarni baholaydi. Bu moliyaviy nazorat organlarining o'z maqsadlariga qanchalik yaxshi erishayotganligini aniqlaydigan muhim o'lchovdir.

Amaliylik mezon - Bu amalga oshirilgan nazorat tizimlarining amaliyligi va amalga oshirilish imkoniyatiga e'tibor qaratadi. Ushbu tizimlar haqiqiy vaziyatlarda qanchalik yaxshi qo'llanilishi mumkinligini tekshiradi, shuningdek ular nazariy jihatdan to'g'ri bo'lishdan tashqari amalda ham bajarilishi mumkinligini ta'minlaydi.

Tejamkorlik mezon - Bu organlar tomonidan olib borilgan faoliyatlar samaradorligini o'lchaydi. Bu resurslardan samarali foydalanishni ta'minlash uchun zarurdir.

Faoliyat dinamikasi mezon - Bu faoliyatlar dinamikasiga, jumladan ularning ko'lamiga, chastotasiga va intensivligiga qaraydi. Bu moliyaviy nazoratchilarning o'zgaruvchan sharoitlarga qanday javob berish va moslashish qobiliyatini tushunishda yordam beradi.

Intensivlik mezon - Bu olingan nazorat harakatlarining batafsil darajasini baholaydi. Ushbu harakatlar barcha zarur nazorat jihatlarini qamrab olganligiga yetarli ekanligini tekshiradi.

Tavsiyalar

Davlat moliyaviy nazorat organlarining samaradorligini oshirish uchun quyidagi qo'shimcha tavsiyalar beriladi:

Axborot texnologiyalarini keng qo'llash: Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt yordamida moliyaviy ma'lumotlarni tahlil qilish tizimlarini joriy etish. Bu nazorat jarayonlarini tezlashtiradi va xatolarni kamaytiradi, shuningdek, mablag'lar sarfini yanada shaffof qiladi.

Xalqaro hamkorlikni rivojlantirish: Xalqaro tajribalarni o'rganish va jahon miqyosidagi eng yaxshi amaliyotlarni joriy etish. Bu nazorat organlarining global standartlarga muvofiq ishlashini ta'minlaydi va ularning xalqaro miqyosdagi hamkorliklarni kuchaytiradi.

Jamoatchilikni jalb qilish: Moliyaviy nazorat natijalarini keng jamoatchilikka ochiq e'lon qilish va fuqarolarni nazorat jarayonlariga faol ishtirok etishga rag'batlantirish. Bu yondashuv organlarning faoliyatiga bo'lgan ishonchni oshiradi va korrupsiyaga qarshi kurashishda muhim rol o'ynaydi.

Xulosa

Davlat moliyaviy nazorat organlarining samaradorligini oshirish, ularning mustaqil va shaffof faoliyat yuritishlari uchun zarur sharoitlarni yaratish orqali amalga oshirilishi mumkin. Ushbu organlarning faoliyati tizimli va muntazam ravishda takomillashtirilib borilishi, shuningdek, zamonaviy texnologiyalardan foydalanish va jamoatchilik bilan aloqalarni kuchaytirish orqali davlat mablag'larining samarali va adolatli taqsimlanishini ta'minlashga xizmat qiladi. Natijada, bu islohotlar davlatning moliyaviy barqarorligini mustahkamlashga va umumiy iqtisodiy o'sishga turtki bo'lishi mumkin. Ushbu yo'nalishlarda amalga oshiriladigan har qanday islohotlar moliyaviy shaffoflikni oshirish va korrupsiyani kamaytirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

[1] Smith, J., & Wesson, M. (2021). Independence of Financial Oversight Bodies and Its Impact on Governance. *Journal of Public Administration and Finance*, 39(4), 504-520.

[2] Johnson, L. (2019). The Role of Advanced Technologies in Financial Oversight. *Technology in Governance Review*, 15(2), 112-130.

[3] Lee, K., & Nguyen, T. (2020). Transparency and Public Participation in Financial Oversight. *Governance and Public Interest*, 22(1), 78-94.

[4] Barnes, J., & Silver, L. (2018). The Impact of Professional Development on Financial Auditors' Effectiveness. *Audit Journal*, 34(3), 88-104.

[5] Garcia, R. (2022). The Impact of International Standards Training on Auditor Efficiency. *Global Auditing Standards Review*, 11(1), 45-67.

[6] Henderson, T., & Knight, P. (2019). Political Independence of Financial Oversight Agencies: A Critical Review. *Journal of Public Sector Management*, 41(2), 235-250.

Copyright: © 2024 by the authors. This work is licensed under a Creative Commons Attribution-4.0 International License (CC - BY 4.0)

